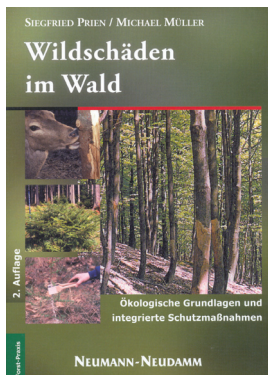

Recenzie – Reviews

Siegfried PRIEN, Michael MÜLL: Wildschäden im Wald Ökologische Grundlagen und integrierte Schutzmassnahmen

Autori: Prof. Siegfried Prien, prof. Michael Müller. Vydal Verlag Neumann-Neudamm, 2. vydanie.

Lesné porasty sú pri svojom vývoji dlhodobo ovplyvňované vonkajším aj vnútorným prostredím. Efektívne využívanie produkčných aj mimoprodukčných funkcií lesa je obmedzované účinkami škodlivých činiteľov. Aj keď na Slovensku v súčasnosti z jednotlivých zložiek dominuje podkôrný hmyz a abiotické činitele ako vietor a sneh najmä v ih-

ličnatých porastoch, významné škody na lesných porastoch spôsobuje predovšetkým odhryzom a lúpaním aj lesná raticová zver.

Ako sa čo najúčinnejšie vysporiadať s následkami zverou poškodených porastov, ale aj ako predchádzať škodám, zaujíma obhospodovateľa dotknutých lesov. Práve jemu vhodne poslúži praktická príručka – *Wildschäden im Wald* (Škody zverou v lese), ktorá vyšla v nemeckom jazyku v roku 2010. V Nemecku, ale aj susednej Českej republike predstavujú škody zverou jeden z najvýznamnejších súčasných faktorov v lese. Početnosť raticovej zveri sa tu každoročne zvyšuje (na rozdiel od Slovenska kde trend nie je až taký výrazný) a vysoké stavy zveri sa odzrkadľujú na porastoch.

Publikácia je zameraná priamo na lesnú prevádzku. Napriek tomu že ju tvorili autori z akademického prostredia, je pomerne ľahko čitateľná. Je zostavená v prehľadných a logicky nadväzujúcich kapitolách. V úvode sa v krátkosti predstavujú dôvody vydania, najmä viackrát spomínaný konflikt lesom *versus* zver.

Prvá kapitola s názvom *Výskyt a význam škôd zverou v lesoch* uvádza súčasný stav z nemeckých krajín. V ostatných 4 desaťročiach sa znásobili výmery porastov poškodených lúpaním, predovšetkým jeleňou zverou, ale rovnako významný vzostup zaznamenalo aj poškodenie odhryzom jeleňou, srnčou a ostatnou raticovou zverou. Znehodnotených sú tisíce hektárov lesa. Samozrejme sú viac poškodzované listnáče. Vyčíslené škody na 100 ha dosahujú desiatky eur.

Kapitola *Zákonné podklady pre zabránenie škôd zverou* rozoberá súčasnú nemeckú legislatívu od zákona na ochranu rastlín, zákona na ochranu zvierat, zákona o ochrane prírody, zákona o lese po zákon o poľovníctve. Analyzujú sa styčné body ktoré môžu ovplyvňovať opatrenia na obmedzenie škôd zverou v lese.

Tretia kapitola *Druhy poškodenia a ich následky* uvádza jednotlivé druhy poškodenia zverou. V hrubom členení je to odhryz, vytĺkanie a lúpanie. Pre každý druh poškodenia sa spomínajú najdôležitejšie druhy zveri – jelenia, srnčia, danielia, muflónia ale aj los, kamzík, kozorožec či zajac. Rovnako sa uvádzajú následky poškodenia na jednotlivé druhy drevín, ich vitalitu, rast a obnovu. Rozoberá sa pôsobenie v závislosti na druhu, veku, stromovej triede

a ročnom období. Zaujímavé je stanovenie tolerovateľného poškodenia pre každú kategóriu.

Zvlášť pre účely vymáhania škôd je dôležitá kapitola *Stanovenie a ohodnotenie škôd zverou v lese*. Uvádza sa viacero metód oceňovania škôd – pomocou skusných plôch, veľkoplošnej inventarizácie odhryzu, taxačných línií, traktov, porovnanie oplotených a neoplotených plošiek, po celoplošné hodnotenie. Táto kapitola je veľmi vhodne ilustrovaná veľkým množstvom fotografií prezentujúcich jednotlivé druhy poškodenia a vybrané druhy raticovej zveri. Očenenie sa rozoberá zvlášť pre odhryz, vytĺkania a lúpanie.

Významné je upozornenie na *Príčiny poškodenia*. Zver je totiž prirodzenou súčasťou lesných ekosystémov. Poškodzovanie môže byť zapríčinené zvýšenou densitou zveri, nedostatočnými potravnými podmienkami, narušeným biorytmom zveri (denný, ročný) alebo z iných dôvodov (dostupnosť vody, sociálna štruktúra populácie, stres, zlé návyky). Jednou z hlavných príčin je práve zvýšená hustota, ktorú potvrdzujú informácie o vývoji stavov jelenej, srnčej, danielovej a muflónovej zveri z Nemecka, Rakúska, Českej republiky ale aj Slovenska. Poškodenie ovplyvňujú aj iné faktory. Jedná sa najmä o sezónne a dočasné klimatické vplyvy – periódy chladu, sucha, výška snehu, ale aj o vplyv lesného manažmentu (veková štruktúra, vnášanie mäkkých listnáčov, používanie pesticídov), a samotný vplyv poľovného hospodárenia (nepriaznivá štruktúra populácie, veľkosť čried, zvýšená miestna koncentrácia zveri).

Obhospodovateľa lesa zaujíma *Odolnosť a záťaž lesných ekosystémov voči prežívavej zveri*. Ako už bolo povedané v úvode, na les pôsobí mnoho faktorov. Dôležitý ukazovateľ únosnosti voči zveri je výživová kapacita lesa. Na ňu vplýva pôda, klíma, druhy drevín (listnaté, ihličnaté, štruktúra porastov, uplatňovaná forma hospodárskeho spôsobu, vek, a veľmi dôležitá je štruktúra vegetácie a pomer krov, bylín, tráv a rastlín ktoré nie sú vhodné ako potrava pre zver. V kapitole sa rozoberajú potravné nároky jednotlivých prežívavcov. Podložené sú viacerými zisteniami doterajšieho výskumu v grafickej a tabuľkovej forme. V rámci tejto kapitoly sa spomína aj bonitácia – bilancia potravných možností a spotreby zveri. Je založená na odvodení tzv. hospodársky a ekologicky udržateľnej hustote zveri. Podobne ako pri zisťovaní a oceňovaní škôd sa uvádza viacero metód bonitácie podľa rôznych autorov aj s ich výhodami a nevýhodami. V konkurencii domácich autorov sa uvádza aj československá bonitácia podľa Mottla (1954). Medzi indikátory akceptovateľnej syntézy les – zver patria predovšetkým škody odhryzom a lúpanie, potravná záťaž na vegetáciu a vlastná kondícia zveri. Táto kapitola je znovu bohato ilustrovaná veľkým počtom fotografií prezentujúcich vybrané ekosystémy s ich potravnými možnosťami (listnaté lesy, krovité vrstvy, nudálne bučiny, boriny, mladiny, zaburinené kalamitné holiny, atď), ďalej prezentujúce dôležité druhy rastlín tvoriace potravu pre zver, nezabúda sa na prezentovanie vplyvu zveri na les a na možnosti zvyšovania úživnosti lesa (napr. výsadby pagaštanov, ovocných drevín, jarabiny, udržiavanie políček pre zver a i.) Samostatne sa

uvádza prikrmovanie v čase núdze. Zaujímavé príklady reprezentuje napríklad príprava spílených a cieľavedome uložených kmeňov na zimné lúpanie „naležato“.

Kapitola 7 má názov *Integrované opatrenia na zabránenie poškodenia lesa zverou*. Najdôležitejšie skupiny opatrení sú: optimalizácia stavov zveri, zlepšenie potravných podmienok, zabezpečenie kľudu v revíri, odvádžajúce opatrenia a technická ochrana lesa. Na vylepšovanie potravných možností sa uvádzajú konkrétne druhy rastlín aj s dobou ich pestovania v revíroch. Veľmi často sú používané práve ochranné technické opatrenia na zabránenie škôd zverou zamerané proti odhryzu (oplotenie, mechanické repelenty, elektrické, optické a akustické prostriedky, chemická ochrana). V ochrane proti vytĺkaniu a lúpaniu sa uvádzajú používané mechanické zábrany, ale aj chemické odpudzovače. Podobne ako v predchádzajúcej kapitole sú vhodne doplnené názornými ukážkami na fotografiách. V kapitole sa rozoberajú aj technické či ekonomické podrobnosti, napríklad pri výstavbe oplotení.

Záverečná kapitola *Ošetrovanie kultúr, mladých a starších porastov poškodených odhryzom a ohryzom* v krátkosti rozoberá možnosti nápravy škôd uplatňovaním vhodného manažmentu lesa.

Napriek všetkému pri veľkom poškodení ostáva jediným hlavným opatrením rekonštrukcia lesa, odstraňovanie najviac poškodených jedincov až celých porastov.

Nasleduje prehľad použitej literatúry, ktorý je na vyše 24 stranách naozaj rozsiahly a svedčí o tom že autori pracovali s veľkým množstvom podkladových materiálov. Kniha vyšla v pevnej viazanej väzbe s vcelku aj pre verejnosť atraktívnym obalom. Má spolu 365 strán písané v nie veľmi náročnej odbornej nemčine, ktoré sú vhodne previazané fotografiami, prehľadovými tabuľkami, grafmi a obrázkami, čo zvyšuje jej uplatnenie aj v odbornej knižnici slovenského čitateľa. Je to kniha určená pre lesnú prevádzku, ale podložená mnohými výskumnými či vedeckými výsledkami zozbieranými za ostatné desaťročia z nemeckého prostredia ale aj z okolitých krajín vrátane Slovenska.

Vladimír ŠEBEŇ
Národné lesnícke centrum
- Lesnícky výskumný ústav Zvolen
T. G. Masaryka 22
SK – 960 92 Zvolen